UDK: 338.48:331.5:719

MADANIY MEROS OBYEKTLARI HUDUDIDA TURIZM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH VA YANGI ISH O'RINLARINI YARATISH IMKONIYATLARI

Ibodillayev Habibulla Abdullayevich
Qarshi davlat unuversiteti mustaqil izlanuvchisi
Ibodullayevxabibullo25@gmail.com
Science ID: MQD-07260063
https://orcid.ogr/0009-0008-5306-117X

Annotatsiya. Ushbu tezisda madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda turizm xizmatlarini rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Madaniy meros obyektlaridan turistik resurs sifatida samarali foydalanish, ular atrofida xizmat ko'rsatish infratuzilmasini shakllantirish va mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb etish masalalariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqotda O'zbekistonlik olimlarning ilmiy qarashlari hamda mahalliy ilmiy nashrlarda keltirilgan ma'lumotlar asosida turizm xizmatlari, madaniy meros va bandlik o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlik yoritiladi. Natijada madaniy meros obyektlari hududida mehmon uylari, umumiy ovqatlanish, gidlik, hunarmandchilik, savdo va boshqa xizmatlarni rivojlantirish yangi ish o'rinlarini shakllantirishning muhim yo'nalishi ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: madaniy meros, turizm xizmatlari, bandlik, yangi ish o'rinlari, turistik infratuzilma, mahalliy aholi, hunarmandchilik, xizmat ko'rsatish, hududiy rivojlanish.

Аннотация. В тезисе анализируются возможности создания новых рабочих мест посредством развития туристических услуг на территориях, где расположены объекты культурного наследия. Рассматриваются вопросы эффективного использования культурного наследия в качестве туристического ресурса, развития инфраструктуры и вовлечения местного населения в туристическую деятельность. Обоснована взаимосвязь между развитием туристических услуг, культурного наследия и занятостью населения в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: культурное наследие, туристические услуги, занятость, рабочие места, туристическая инфраструктура, местное население, ремесленничество.

Abstract. This thesis analyzes opportunities for creating new jobs through the development of tourism services in areas containing cultural heritage sites. Particular attention is paid to the effective use of cultural heritage as a tourism resource, the development of tourism infrastructure and the involvement of local communities in tourism activities. The study examines the relationship between tourism services, cultural heritage and employment in Uzbekistan.

Keywords: cultural heritage, tourism services, employment, job creation, tourism infrastructure, local population, handicrafts, regional development.

O'zbekistonning tarixiy shaharlari, me'moriy yodgorliklari, arxeologik obyektlari va boshqa madaniy meros namunalari mamlakatning muhim turistik resurslarini tashkil etadi. Ushbu obyektlardan turizm maqsadlarida samarali foydalanish nafaqat madaniy qadriyatlarni targ'ib qilish, balki hududlarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish va aholi bandligini oshirish imkonini beradi.

S.To'rabekovning tadqiqotida turizm xizmatlari sohasining rivojlanishi aholi bandligiga multiplikativ ta'sir ko'rsatishi O'zbekiston sharoitida tahlil qilingan. Muallif turizm xizmatlari rivojlanishi bilan bevosita va bilvosita bandlik o'rtasidagi bog'liqlikni asoslaydi [1].

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Madaniy meros obyektlarining turistik salohiyatidan foydalanish masalasi E. Golishevaning tadqiqotida ham alohida o‘rganilgan. Tadqiqotchining ta’kidlashicha, O‘zbekistondagi moddiy madaniy meros obyektlarining turistik aylanmaga jalb etilganlik darajasini oshirish uchun infratuzilma, obyektlarning mashhurligi va ularning turistik salohiyatini baholash bilan bog‘liq muammolarni hal etish zarur [2].

Shu nuqtayi nazardan, madaniy meros obyektlari hududida turizm xizmatlarini rivojlantirish masalasini faqat turistlar sonini oshirish bilan emas, balki turistik talabni mahalliy iqtisodiy faollikka aylantirish mexanizmi sifatida o‘rganish muhimdir.

Madaniy meros obyektlari turizm xizmatlari uchun tayanch resurs vazifasini bajaradi. Tarixiy obida yoki madaniy obyektga tashrif buyuruvchi turistning ehtiyojlari faqat ekskursiya bilan cheklanmaydi. Unga transport, ovqatlanish, tunash, gidlik, savdo, suvenir, madaniy dastur va boshqa xizmatlar ham zarur bo‘ladi. Natijada bitta turistik obyekt atrofida bir nechta xizmat turlariga talab yuzaga keladi.

F.Xalmatjanov va Sh.Abduraxmonovning tadqiqotida O‘zbekiston madaniy merosining iqtisodiy ahamiyati aynan ish o‘rinlari, investitsiyalar, infratuzilma va turizm imkoniyatlari bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqilgan [3]. Mualliflar madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishi mumkinligini qayd etadi.

Madaniy meros obyektlari hududida turizm xizmatlarini rivojlantirishni quyidagi iqtisodiy zanjir orqali ifodalash mumkin:

Madaniy meros obyekti → turistlar oqimi → xizmatlarga talab → mahalliy tadbirkorlik → yangi ish o‘rinlari → aholi daromadlari → hududiy iqtisodiy faollik.

Mazkur zanjirning dastlabki bo‘g‘ini obyektning turistik jozibadorligini oshirish bilan bog‘liq. Bunda obyektning tarixiy ahamiyati bilan bir qatorda uning transport qulayligi, axborot ta’minoti, sanitariya sharoiti, yo‘nalishlar va xizmatlar bilan ta’minlanganligi ham muhim hisoblanadi.

Z.Abrievning tadqiqotida madaniy meros obyektlari asosida barqaror turizmni rivojlantirishda infratuzilma, ta’lim, raqamlashtirish va mahalliy hamjamiyatlarning ishtiroki muhim omillar sifatida ko‘rsatilgan [4].

Shu sababli madaniy meros obyektlari atrofida quyidagi xizmat yo‘nalishlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq:

1. Joylashtirish xizmatlari. Mahalliy aholining oilaviy mehmon uylari tashkil etishi qo‘shimcha daromad manbaini shakllantiradi va xizmat ko‘rsatish sohasida bandlikni oshiradi.

2. Umumiy ovqatlanish xizmatlari. Milliy va hududiy taomlarni turistlarga taklif etuvchi kichik ovqatlanish shoxobchalari yangi tadbirkorlik subyektlarining shakllanishiga xizmat qiladi.

3. Gidlik va ekskursiya xizmatlari. Tarix, madaniyat va xorijiy tillarni biladigan mahalliy yoshlarni gidlik faoliyatiga jalb etish ularning mehnat bozoridagi imkoniyatlarini kengaytiradi.

4. Hunarmandchilik va suvenir savdosi. Mahalliy hunarmandlarning mahsulotlarini turistlarga taklif qilish orqali madaniy meros bilan iqtisodiy faoliyat o‘rtasidagi bog‘liqlik kuchayadi.

5. Transport xizmatlari. Madaniy meros obyektlari o‘rtasida mahalliy transport xizmatlarini rivojlantirish aholining qo‘shimcha daromad olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

6. Madaniy dasturlar. Milliy musiqa, amaliy san’at, hunarmandchilik mahorat darslari va boshqa madaniy tadbirlarni turistik mahsulotga aylantirish yangi xizmat turlarini shakllantiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

S.To‘rabekovning tadqiqotida turizm xizmatlarining bandlikka ta’siri multiplikativ xarakterga ega ekani qayd etilgan. Bu shuni anglatadiki, turizmda yaratilgan bitta xizmat turi boshqa tarmoqlarda ham qo‘shimcha iqtisodiy faollikni yuzaga keltirishi mumkin [1].

Madaniy meros obyektlarining turistik salohiyatini baholash ham ushbu jarayonning muhim shartidir. S.Sharofiddinovning 2026-yildagi tadqiqotida madaniy meros obyektlarining turistik-iqtisodiy salohiyatini baholash uchun besh o‘lcham va yigirma ko‘rsatkichdan iborat kompleks indeks taklif qilingan. Tadqiqotda iqtisodiy salohiyat alohida baholash bloki sifatida ajratilgan [5].

Bu yondashuv madaniy meros obyektlarini faqat tarixiy qiymati bilan emas, balki hududiy iqtisodiyotga ta’siri nuqtayi nazaridan ham baholash zarurligini ko‘rsatadi.

Sh.Mardanovaning tadqiqotida esa madaniy meros obyektlarini turizm infratuzilmasiga integratsiya qilish va ularning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini kuchaytirish masalalari ko‘rib chiqilgan [6].

Shuningdek, madaniy meros va turizmning hududiy rivojlanishdagi o‘rni Sharipov tomonidan ham tahlil qilingan. Tadqiqotda madaniy meros turizmni rivojlantirishning asosiy resurslaridan biri va hududiy brendni shakllantiruvchi omil sifatida baholanadi [7].

Demak, madaniy meros obyektlari atrofida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy natijalaridan biri mahalliy aholining iqtisodiy jarayonlarda ishtirokini kengaytirishdir. Bunda davlat va mahalliy hokimiyat organlari tomonidan infratuzilmani yaxshilash, tadbirkorlik uchun qulay sharoit yaratish, xizmat ko‘rsatuvchilar malakasini oshirish va turistik axborot tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ayniqsa, hududlarda yoshlar va kasb-hunar egalarini turizm xizmatlariga jalb qilish orqali bandlikning yangi shakllarini yaratish mumkin. Masalan, mahalliy yoshlarning gidlik, tarjimonlik, raqamli marketing, foto-video xizmatlari va turistik axborot xizmatlarida faoliyat yuritishi zamonaviy turizm iqtisodiyotining yangi segmentlarini shakllantiradi.

Madaniy meros obyektlari hududida turizm xizmatlarini rivojlantirish O‘zbekistonda hududiy bandlikni oshirishning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, madaniy meros obyektining o‘zi turistik resurs bo‘lsa, uning atrofida shakllantiriladigan xizmatlar ushbu resursning iqtisodiy samaradorligini ta’minlaydi. Shu bois madaniy meros obyektlari hududida joylashtirish, ovqatlanish, gidlik, transport, hunarmandchilik, savdo va madaniy xizmatlarni yagona turistik tizimga birlashtirish maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv turistlar uchun xizmatlar sifatini oshirish bilan birga, mahalliy aholining tadbirkorlik va mehnat faoliyatini kengaytiradi.

Umuman olganda, madaniy meros obyektlarini turistik aylanmaga samarali jalb etish “madaniy resurs – turistik talab – xizmatlar – tadbirkorlik – bandlik – daromad” mexanizmi orqali hududiy iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilishi mumkin. Kelgusida har bir madaniy meros obyekti bo‘yicha mavjud turistik salohiyat, xizmatlar infratuzilmasi va bandlik imkoniyatlarini alohida baholash asosida hududiy turizm dasturlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To‘rabekov S. O‘zbekistonda turizm xizmatlari sohasining aholi bandligiga multiplikativ ta’siri // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2023. – №1. – DOI: 10.55439/GED/vol1_issmaxsus son/a610.
2. Golisheva E. O‘zbekiston moddiy madaniy meros obyektlarining turistik potensialini kompleks baholash: muammolar va istiqbollar // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. – 2025. – 3-jild, 7-son. – B. 49–61. – DOI: 10.60078/2992-877X-2025-vol3-iss7-pp49-61.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3. Xalmatjanov F.M., Abduraxmonov Sh.Sh. Turizm iqtisodiyoti: O'zbekistonning madaniy merosining iqtisodiy ahamiyati // Modern Education and Development. – 2025. – №26.
4. Abriev Z. Madaniy meros obyektlari asosida barqaror turizmni rivojlantirish strategiyalari // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2025. – 3-jild, 6-son. – DOI: 10.5281/zenodo.15796205.
5. Sharofiddinov Sh. Madaniy meros obyektlarining turistik-iqtisodiy salohiyatini baholash uslubiyoti // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2026. – 4-jild, 8-son. – B. 664–674. – DOI: 10.5281/zenodo.22246635.
6. Mardanova Sh.N. Madaniy meros obyektlari asosida barqaror turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish // Экономика, менеджмент, сервис: современные проблемы и перспективы. – 2026. – №24.
7. Sharipov Sh.Sh. Turizm turlari tizimida madaniy merosning o'rni va uning hududiy rivojlanishdagi ahamiyati // Экономика, менеджмент, сервис: современные проблемы и перспективы. – 2026. – №25.
8. Xayrullayev E. Mahalliy turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmining asosiy funksiya va prinsiplari // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2026. – DOI: 10.5281/zenodo.21841867.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.